

מכתלי בית הדין

תשובות אקטואליות
בענייני חושן משפט

גיליון רע"ז, תשפ"ה

משולחנו של הגאון
רבי מנחם מנדל
פומרנץ שליט"א
ריש מתיבתא 'עוז והדר'

הכתובה נכתבה מבעוד יום והחופה נערכה בלילה

(מאמר המשך משבוע שעבר)

אירעו עדיין בתאריך הנקוב בה, אבל אם התאריך מאוחר לזמן האמיתי של חלות כל הקנינים, אין שום אמירה בכתובה שאינה נכונה בלשון עבר ולכל היותר מה שיכול להיות הוא שזמן השיעבוד של שטר הכתובה יהיה רק יום המחרת, אך אין בכך שום חסרון שהרי החתן אינו נזקק לכתובה עד הלילה.

מדבריו עולה שאין ראוי לעשות כתובה ביום ולכתוב את התאריך של היום בראשה, כשלבסוף נעשית החופה רק בלילה, כיון שהעדים חותמים שקידשה ביום ועדיין לא קידשה. חסרון זה של 'מחזי כשיקרא' הוא גם כאשר עושים את הקניין מבעוד יום, כי סוף סוף כל האמור בכתובה שכבר נשא אשה פלונית לא התרחש עדיין מבעוד יום ובכל זאת הוא מתואר בכתובה עם תאריך האתמול. ואף שלא גרעו קידושין משאר שטרות כפי שנראה להלן בסמוך, מכל מקום יש כאן חסרון במה שנראה שמעידים שקר.

יתר על כן, כתב במנחת שלמה (תניינא סימן קכח) שיש להקפיד שלא לכתוב לכתוביה את שטר הכתובה מבעוד יום עם התאריך של היום, כשמתעדים לערוך את החופה רק בלילה, אף אם עורכים את הקניין מבעוד יום, כי הכתובות כוללות עדות של העדים שנתקדשה לו והוות ליה לאינתו וכיוצא בזה, ובזמן הזה כותבים בספרי הקהילה את זמן הגישואין לפי שטרי הכתובה, וגם נחלקו הפוסקים האם שטר כתובה שאינו מיועד להעיד על עצם הקידושין כשר לעדות או שיש כאן חסרון של עדות 'מפי כתבם', ודעת הרבה פוסקים (סימן מב סעיף ה ונו"כ השו"ע שם) שחוששים לעדות שבשטר הכתובה, ונמצא שהעדים החותמים על שטר כזה, אף שמבחינת השיעבודים הוא כשר, סוף סוף הם חותמים על עדות שקר שהתקדשה מבעוד יום, אף שבאמת לא התקדשה עד למחרת. [ואף שאין הדבר שכיח כל עיקר, גם נפיק חורבא מיניה, שאם יבוא לאחר זמן ח"ו עדים אחרים ויעידו שנתקדשה לאחר ביום הראשון, ודאי היא נשואה לאחר, אבל עדות העדים בשטר כתובה זה מעוררת ספק שגוי למי מהם נישאת, ונמצא שאין זה רק מחזי כשיקרא אלא שקר ממש].

המנחת שלמה מסיים דבריו שנושא זה שכיח מאד וטעון בירור. ומדבריו עולה שאין לעשות כן ואף אם עושים הקניין מבעוד יום, כל שיעודים שיערכו את החופה והקידושין רק עם רדת הלילה, אין לכתוב בכתובה את תאריך יום הכתיבה אלא את תאריך ליל החופה.

1. מחלוקת האחרונים האם יש כתובה לפנויה

באגרות משה (אבן העזר חלק ד סימן קה אות ג) כתב בתשובתו לאחיו הג"מ מרדכי גאב"ד שקלאו מיום כ"ד תמוז ה'תרפ"ו, שבזמנו שהכתובה נכתבת קודם מעשה הקידושין, ודאי אין חיבת התנות מחילה חיובים קודם לחופה והקידושין, ולכן שטר כתובה כזה שנכתב מבעוד יום הוא בכלל שטרי חוב המוקדמים והוא פסול. ויתר על כן כתב בתשובתו (אורח חיים חלק ה סימן

יצאו המחזיקים ועמם הקהל כולו אל רחבת החופות. החופה והקידושין סודרו כדת משה וישראל ועם תום מעמד החופה הובלו החתן והכלה בשירה ובמחול לחדר הייחוד והקהל התיישב ליטול ידיו לסעודת המצוה. מלבד יום השבע ברכות הנוסף שהרוויחו, דומה כי לא נותר כל רושם לאיחור המשמעותי שנרשם בתחילת הערב.

כעבור כמה שבועות, בנופש המשפחתי, הפתיע הזוג הצעיר את כולם: סרט החתונה כבר נערך ומוכן. ולא זו בלבד, אלא שהם טרחו ודאגו להביא למקום הנופש ציוד המתאים להקרנתו לפני כל בני המשפחה המצומצמת. ששים ושמונים, נזכרו כולם ברגעי המתח שלפני החופה, בפרטים הקטנים של עיצוב האירוע והצילומים, באורחים הרבים שמילאו את האולם בשעה המתארכת של ציפיה לחופה והנה עומדים כולם תחת החופה.

סב הכלה, שכבר חזר מזמן לביתו שבחול, הדור בלבד, מקריא את הכתובה "בחמישי בשבת שמונה ימים לחודש תמוז..." המצלמה מתמקדת על פניו רבות הרושם של הסב, ועויות קלה של אי-נחת עוברת על פניו כאשר הוא מתעכב שבריר שנייה בהמשך הקריאה. רגע כמימרא והבחורים החריפים שבבני המשפחה הצופים בהקלטה קלטו את העניין. הכתובה נערכה ונכתבה כשעדיין היה ברור לכולם שתיערך מבעוד יום, ביום חמישי, אך בפועל בשעת החופה כבר היה ליל שישי, ט' בתמוז, ולכן העוהו הסב את פריצו.

הערב נמשך על מי מנוחות, אך ציפור קטנה הוסיפה לנקר במזוזה של החתן, האם השינוי בתאריך פוסל את הכתובה, אם כן עליו לדאוג בהקדם לכתובה חדשה והרי אסור לו לדור עם אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה. נטל את צילום הכתובה בידו, ליתר ביטחון, ומיד לאחר תפילת המנחה עלה ובה אל בית ההוראה, שוחט את הסיפור ונפשו בשאלתו. האם הכתובה שבה מתואר כל מעשה החופה והקידושין והתחייבויות החתן כאילו נערכו ביום חמישי, אף שלמעשה נערכו למחרת ביום השישי, פסולה היא או כשרה.

ה. דעת אחרונים שחוששים בשטר כתובה למחזי כשיקרא ולשיקרא

ואולם, כל האמור עד כה, הוא מדין ה'קנין' שבכתובה. שמצד הלכות שטרות אין לחוש ולפסול כתובה שנכתבה ביום ונקוב בה התאריך של היום שבו נכתבה, אך נתתמה בליל יום המחרת. ואולם יש מן האחרונים שכתבו שמדין ה'שקר' שבה יש לחשוש.

ב'ערו מוקדש' (סימן סו סעיף א) מאריך לבאר שעדיף לכתוב בשטר הכתובה את התאריך של הלילה, אף אם יש צד שלבסוף ייכנסו לחופה עוד לפני שקיעת החמה, מאשר מצד הפוך שבו שטר הכתובה נכתב ביום והחופה נערכת רק בלילה. שכן במצב שבו תאריך הכתובה מוקדם לזמן האמיתי של חלות כל הקנינים, נמצא שנוסח הכתובה מכיל דברים לא נכונים, שלא

שבוע שעבר הכאנו את השאלה שנשאלה בבית הדין, עם סיפור המעשה, ותחילת הדיון והמשא ומתן ההלכתי, השבוע נמשך ונסיים את היוצא להלכה ממה שנפסק בבית הדין, ונזכיר בקצרה שוב את דבר המעשה.

בהזמנת לחתונת אברהם-דודיוב נכתב במפורש אחרי ציון השעה המשוערת לעריכת החופה "לפני השקיעה". היו אלו ימי קיץ ובקודים המקובלים בהזמנות החתונות, ציון העובדה הזו נועד לאותת לכל מקבלי ההזמנות כי החופה תיערך, גם אם לא בשעה הנקובה, מבעוד יום. טרם תשקע השמש.

ואכן זו הייתה תוכניתם של המחזיקים ובהתאם לנקודת זמן זו תוכננה החתונה כולה ואף ימי השבע ברכות. כדי לא להיות מופתעים מפקק-תנועה המתרגש ובה לעולם, יצאה משפחת החתן שהייתה אמורה להגיע מירושלים לאולם האשדודי כבר בשעה שלוש וחצי אחר הצהריים.

אך האדם בדעתו חוכך והעולם במשובה מגנך, ושוב מוגלה האדם כי אחריותו מצמצמת להתנהגותו האישית כדת וכדין ולא לתכנון מה שמעבר לכך. ברצות ה' דרכיו גם אויביו ישלים אתו, וברצות ה' לעכבו, וכל עכבה לטובה, משאית דלק שנאטמה ברשלנות הותירה שובל ארוך בכביש ירושלים-תל-אביב ואחרי דיווחים של נהגים שהחליקו עם מכוניתם על הכביש וכמעט שנקלעו לתאונת דרכים, סגרה המשטרה את הכביש ויצרה פקקי ענק בכל הכבישים החלופיים.

אבי החתן מצדו, נינוה כתמיד, ניצל את המצב לשיעור קצר של אמונה וביטחון בטנדר המשפחתי. כשהתנהגותו הוא מחזיר בילדיו אמונה ויראת שמים אמר: "קיבלנו משמים זמן נוסף להתפלל ולהתכונן למעמד החופה הנשגב, הבה ננצל אותו".

המחזיק, שכבר שהה באולם, קיבל עדכונים כל העת על המתרחש, ואף הוא שליו היה ובוטח באמונת אומן כי החופה תיערך בדיק מבעוד שנקבע לה משמים. "הכל מתנהל לפי התוכנית" גם אם אנחנו לא תמיד מכירים את התוכנית עד למימושה. ענבי הגפן בענבי הגפן דבר נאה ומתקבל.

מסדר הקידושין הגיע לאולם והתיישב עם העדים להכין את הכתובה. ובינתיים הצליח הסטנדר של משפחת החתן להגיע לאשדוד, מפלס את דרכו אל האולם. סביב אבי החתן התקבץ מיד מגין לתפילת מנחה תוך שההכנות ליציאה לחופה נמשכות במרץ. יוחדו העדים ונערך הקניין, הכל היה מוכן. הקדיש שאחרי 'עלינו' התמוז עם מנגינות החופה הניגונות והעתיקות שהשתפכו אל חלל האולם, אך בטרם נענע הקהל מכסאותיו ללוות את החתן והכלה, הבינו הכל כי את זמן ה'שקיעה' כבר לא יספיקו. המהירות והחיפזון התפוגגו באחת והקהל החל נסחף ומשתלהב בשירי נבקות וכיסופין, ערגה וסילודין, כראוי לקראת בנין בית נאמן בישראל, ותוספת של חוליה יקרה בשלשלת הזהב של העם היהודי.

לאחר דקות ארוכות של ניגוני התעוררות, כשעין לא נותרה יבשה באולם ואווירת רוממות קדושה אחזה בכל,

ט אות ב) מיום כ"א אלול ה'תש"מ לידידו הג"מ גבריאל קראוס דיין דמצ'סטור שדינא דגמרא להכשיר כתובה שנכתבה ביום ונחתמה בלילה היא דווקא בזמנם שכתבו הכתובה הרבה אחרי הקידושין ושייך להתחייב בכתובה משעת אירוסין, וגם יש מי שסובר שלכל ארוסה יש כתובה, לכן שייך לומר שההתחייבות חלה כבר משעה כתיבה, אבל מה שייך מציאות של כתובה לאשה פנויה, וגם קנין לא מהני לזה. ונקט למעשה, שאם נתעכבו מלצאת לחופה מבעוד יום, יחזרו ויכתבו כתובה חדשה בזמן הקידושין שתחת החופה עם התאריך של יום המחרת. [וכ"כ בדברות משה ב"מ ח"א סימן כ הערה נד]. אמנם מדברי שאר גדולי תורה שדנו בנושא זה מצדדים אחרים, נראה שסברו שכיון שמתחייב לזמן שאחרי הנישואין אין לחוש, ואינה בספר קובץ בירורים שביבי אש (סימן פט) שהביא את שיטת האגרות משה שלא ניתן לעשות כתובה לפניו, והרבה להעיר על דבריו.

ז. מחלוקת האם יש שעבוד נכסים ותוספת כתובה לארוסה ולפניו

בשו"ת שאילת שלום (תנינא סימן עא) נשאל על כך מאת "דידו המופלג החריף ובקי חכם וסופר שוע ונגיד כש"ת מוה" פניחס שפירא מפאלטישאן" שצירף לשאלתו את דברי הרמב"ם (אישות פ' ה הלכה יא) ששטר כתובה שנכתב בשעת אירוסין גובה את עיקר כתובתה רק מבני חורין ולא מהמשועבדים, ואינה גובה את התוספת כתובה הואיל ולא כנסה, ואם כן בשטר כתובה שנכתב ביום קודם החופה הנעשית בלילה לא חלו השעבודים מהיום, וגם התוספת כתובה חלה רק מאחר הנישואין, והוא נחשב שטר מוקדם ואינו גובה ממשועבדים.

והשיב כי כל דברי הרמב"ם נאמרו דווקא במה שהבעל מתחייב לה לגבות בזמן שעודה ארוסה, שאז אין כוונתו להתחייב לארוסה תוספת כתובה וגביה מן המשועבדים, אבל בכתובות שלנו שנכתבו ונחתמו סמוך לחופה ובתנאי שתינשא לו ודאי שנשתעבד לה בכל מזמון קבלת הקניין ולכן אין בכך שום חיסרון של שטר מוקדם. והוסיף שבזמננו בלאו הכי אין גובים ממשועבדים על סמך הכתובה, לפי דין המלכות, וממילא ודאי אין לדון בה לפוסלה משום שטר מוקדם. ועוד הוסיף שמאחר שבזמננו שכיח שכותבים את הכתובה מבעוד יום והחופה אינה נערכת אלא בלילה, אם תבוא לגבות מהתאריך המוקדם, יורה בית הדין שעליה להביא ראיה שאכן נכנסה לחופה בתאריך הנקוב ולא התעכבה עד הלילה, כך שאין חשש שתגבה ממשועבדים מזמן שאינו ראוי לה. וסוף דבריו שלכתחילה ראוי לזיזה ולהקפיד בזה שתאריך הכתובה יהיה ביום החופה, אך קשה להזיזה בזה כי "על פי רוב המחזיקים יתפארו כי יעשו החופה ביום, והש"ך מכין הכתובה לפי דבריהם, ולבסוף נמשך הדבר עד הלילה מפאת סיבות שונות", ולכן מאחר שאמור על פי עיקר הדין אין חשש, הוא מעלים עין מה דבר. ולמדנו מדבריו שדיעבד ודאי אין לפסול כתובות אלו, ומבואר שלא חשש כאגרות משה שאין קנין להקנות כתובה לפניו, ועוד מבואר בדבריו כי מכיון ששייך שהכתובה נעשית ביום לא ילמדו ממנה לגבי זמן השעבוד, ואם כן גם לא ילמדו ממנה לגבי תאריך הנישואין.

הגר"ש אלישיב (קובץ תשובות חלק ג סימן קצו) חולק על דבריו, ועמד לדון בסברות וטעמי השאלת שלום: על סברתו שוודאי לא כתב לה אלא על דעת לכונסה, כתב שאם כן אין חילוק בין זמן מרובה ליום החופה. ועל סברתו שמצד דיני המלכות אין גובים ממשועבדים, העיר שוודאי כשהלקוחות והלווה הם יראי שמים ושומרי תורה, יחזירו על פי האמור בשטר את מה שאינו שלהם, גם אם דיני המלכות מאפשרים להם להתעלם מהכתובה. ועל מה שכתב שהלקוחות ידרשו הוכחה שהתאריך תואם לזמן החופה, העיר שמאחר שברוך כלל יודעים אם החופה תהיה ביום או בלילה וכותבים את הכתובה בהתאם לתאריך זה, אין לסמוך על סברא זו.

אמנם בספר משנת הגר"ש אלישיב מעשה הנישואין (סימן כז, כח) כתב בהערה כי למעשה היה גם הגר"ש אלישיב סומך על זה בשעת הצורך אף שאינו לכתחילה. אבל באופן שהיה ספק מתי יהיה החופה לא עשה קניין וכתב זמן של היום, אלא כתב את הזמן של הלילה.

ח. מדברי פוסקי זמננו שכתבו להכשיר

הגאון רבי שמואל אליעזר שטרן בספרו הכתובה כהלכתה (שביבי אש ח"א פרק ג) דן בהרחבה בבעיה זו, הביא תשובת מהר"י ברונא (סימן לה) שהעתיק תשובת מהר"י ווייל (סימן ז) כי קידושין שנעשו בעדים פסולים, כשם שאין צריכים ברכות נישואין מחדש כך גם אין צריכים כתובה חדשה, והיינו שחשש שמא מאחר ולא חלו הקידושין בטלה גמירות דעת להתחייב והכתובה בטלה, ועל זה כתב כי אין הנישואין בטלים לגמרי שהרי אינה צריכה ברכת הנישואין מחדש, וכשם שאין הברכה בטלה גם אין הכתובה בטלה. ומבואר בדבריו כי גם כתובה הנעשית כמה ימים קודם הנישואין כשרה.

שוב העלה את השאלה לפני רבו הגר"ש וואנר שהורה כי טוב יותר לכתוב את הכתובה קודם הקידושין ואין לחשוש למחזי כשיקרא, וגם אין לחשוש שאין כתובה קודם האירוסין, כי העיקר להלכה כמו שהעלה הכוכב מיעקב (ח"א סימן קצו) והביא ראיות שחיוב הכתובה חל גם בפניו לגבי הזמן שלאחר הנישואין. וגם הרב השואל הג"ר יהושע פלאק זאב אב"ד פלאטען (ותשובתו) נדפס בספר כתובה כהלכתה שביבי אש ח"ב סימן ט) העלה כמה ראיות לדבר, וכל זה שלא כדברי האגרות משה שהובא לעיל שאין כתובה לפניו. והגם כי אף לפי האגרות משה כותבים כתובה גם קודם החופה, אבל זה דווקא כאשר הכתובה נכתבת ביום החופה שאז הכתובה חלה בזמן שהאשה נשואה, ולא כאשר היא נכתבת וחלה ביום שלפני הנישואין.

על דברי הכתובה כהלכתה שיש לעשות את הקנין מבעוד יום, העיר לו הגר"ש אויערבאך שהובא לעיל שיש חשש לשיקרא כיון שהכתובה משמשת לקביעת זמן הקידושין. (ושבו נדפסה ההערה בשביבי אש ח"ב סימן ו), והשיב הכתובה כהלכתה (שם סימן ז) את דברי מהר"י ברונא בשם מהר"י וייל להכשיר שטר כתובה שהקידושין שקדמו לו נפסלו, ואת דברי הכוכב מיעקב הנזכרים. והגר"ש והשיב (שם סימן ח) כי מהר"י ווייל לא הכשיר לכתוב כתובה כזו, אלא רק כתב שהשעבוד חל משעת כתיבה, וכתב כי גם עיקר דברי הכוכב מיעקב נאמרו לגבי חלות הקנין על ההתחייבות של הכתובה, ושכנידון דידיה לא חשש לראיה על הקידושין כיון שהיה מנהג להקדים את חתימת השטר ליום החופה, אבל בזמן הזה שברוך כלל מקפידים לכתוב את יום החופה, יש לחוש שיראו בשטר הכתובה ראיה לזמן הקידושין. ועוד הביא (שם סימן יג) כמה תשובות מגדולי תורה שנטו להכשיר שטר שהקנין נעשה ביום והחופה בלילה.

ובספר אפריזי (שלמה) (עמוד לב) שמביא כל שיטת הגר"ש אויערבאך כמעשה הקידושין והנישואין, מביא כי בחתונת דודו ראש ישיבת מיר הגרנ"צ פניקל עשו את הקנין ביום כאשר החופה הייתה בלילה, והגרנ"צ סיפר זאת להגר"ו סולוביצ'יק אשר הסכים לכך.

גם בתשובות והנהגות (חלק ג סימן שצד אות ח) כתב שכאשר רואים שהחופה עשויה להתאחר עד הלילה וכבר כתבו את הכתובה, ימהרו לקבל קנין מבעוד יום וכך הכתובה תהיה כשרה. ועוד כתב (שם חלק ו סימן רסו אות ב) שכך הוא המנהג לכתחילה לכתוב את הכתובה מבעוד יום ולקבל קניין וכך גם כאשר החופה מתעכבת עד הלילה, כבר חלו חיובי הכתובה מבעוד יום והכתובה כשרה ואינה בכלל שטר מוקדם. [והוסיף שגם אם הבעל הוא המונהגים כשיטת רבנו תם לגבי צאת הכוכבים, גם לקולא, מכל מקום כיון שהמקובל אצל רוב תושבי העיר הוא לנהוג כהגאונים כבר אי אפשר להכשיר את הכתובה, שאפילו אם באמת הלכה כרבינו תם, בפועל לא תוכל לגבות כתובתה שהבעל יוכל לבוא בטענת קים לי כשיטת הגאונים שכבר לילה ומועיל לגבי הממונות].

ויש להעלות עוד סברא להכשר הכתובה מצד החשש של מחזי כשיקרא, לפי דברי הלבוש (אכן העיר סימן סו סיף יא) שכיון שהם עוסקים באותו העניין, וכבר תיכף היא נישאת, שוב אין חוששים למחזי

כשיקרא מחמת הלשון שהיא כבר נשואה לו. למעשה נמצאו למדים מדברי רבותינו הפוסקים שאף שיש מקום להחמיר לערוך כתובה חדשה, מכל מקום כתובה זו שלפנינו כשרה.

ט. כתובה שנכתבה ביום והקנין והחופה היו רק בלילה

עד כה הנידון היה באופן שבו אין ספק כי הקנין נעשה ביום, רק שהיה חשש מצד מחזי כשיקרא או מצד שאין קנין מועיל לפניו, והצד להחיל את הכתובה הוא מדינא דשמואל (גיטין יח). שכתובה הנחתמת בלילה כשרה, ועל זה הבאנו את דברי הראשונים (שם) שכל זה דווקא כאשר נעשתה החופה ביום שאז יש קירבת חתנות, אבל כאשר החופה היא רק בלילה לא שייך לומר שהכתובה חלה ביום מכח חיבת חופה שהיא רק בלילה, והבאנו שכן פסק בפירוש הרמ"ע מפאנו (סימן סה).

מצינו בקובץ שערי הוראה (ח"ז עמוד קסז) חידוש מהגר"ש וואנר בדיון זה, כי תלמידו שאלו האם ניתן להכשיר כאשר הכתיבה הייתה ביום והקנין והחופה היו רק בלילה. והשיבו שבדיעבד ניתן לסמוך על דעת הראב"ה וסייעתו הסוברים להלכה כשמואל שכתובה שנחתמה בלילה כשרה. ושאלו שוב כי שמא כל דברי הראב"ה נאמרו דווקא כאשר החופה נעשתה ביום ורק החתימה בלילה, אבל כאשר גם החופה בלילה לא הכשיר. והשיבו כי יש צד לומר שכיון שהחופה נעשית בהקדם חיבת החופה יכולה להחיל את הכתובה שנעשה זמן קצר קודם לכן. ושוב נדפסו תשובות אלו בשו"ת שבט הלוי (חלק יא סימן רצז).

ומלשונם שכתב בתשובה השיגה 'ש צד לומר' נראה שחזר להסתפק בדבר, אמנם בקובץ מבית הלוי (ח"ט עמוד לג אות יב) כתב כדבר פשוט שמועיל. ובכל אופן מדברי שאר גדולי תורה שדנו בזה ולא כתבו כן, נראה שסברו כדבר פשוט שלא מועיל.

ואין להקשות על דבריו מתשובת הרמ"ע מפאנו שפסל את הכתובה אם החופה היא בלילה, כי בנידון שהובא לפניו היה דין ומדון על הכתובה והיה צד לפרק את השידוך ובוודאי שלא ניתן לומר כי חיבת החופה שעמדה בספק מחילה את הכתובה כבר מהיום, וכפי שהאריך הרמ"ע מפאנו לכתוב שם.

וזה דבר המשפט

• בחופה הנעשית בלילה לכתחילה כותבים בכתובה את התאריך של יום המחר, דרך משל: כשנערכת החופה בליל חמישי ח' בתמוז, כותבים 'ב'חמשי בשבת שמונה ימים לחודש תמוז', ואין כותבים 'ב'אור ליום חמישי בשבת' וכיוצא בזה.

• מצד דיני הקניין הכלליים של השטרות, כשעושים קנין על הכתובה, לא היה צריך לחוש אם נכתב זמן הכתובה ביום ונערכה החופה בלילה שלאחריה, ולכן דעת הרבה פוסקים שבאופן שיש חשש שהחופה תהיה בלילה יש לעשות קנין עם החתן כבר ביום.

אך דעת האגרות משה שאין כתובה לפניו. ודעת הגר"ש אלישיב נוטה שאי אפשר להתחייב לפניו שיעבוד נכסים ותוספת כתובה, ורק בשעת הצורך התיר. ודעת הגר"ש אויערבאך שכיון שבזמן הזה כותבים בספרי הקהילה את זמן הנישואין לפי שטר הכתובה, וכיון שלהלכה שטר כתובה אמנם כשר לעדות על הקידושין, נמצא שיש בשטר עדות שקר.

• אם עשו גם את הקנין רק בלילה, דעת רוב הפוסקים שאין מה שחיל את הכתובה ביום, אך הגר"ש וואנר כתב שיש צד לומר כי חיבת החופה העתידה להיות בזמן קרוב מחיל גם בלי קנין את הכתובה שנעשתה ביום.

• נמצא בנידון דידן שנעשה קנין בשעת הכתיבה שהכתובה כשרה, על כל פנים בדריעבד, הגם שיש מקום להחמיר לערוך כתובה חדשה.

